

GRŠKI IN ETRUŠČANSKI VPLIV

- 1.** Etruščani z razvojem državic širijo svoj vpliv, saj so si podredili vse do ALP na severu in SALERISNKEGA zaliva na jugu.
- 2.** Kovinsko – predelovalna obrt (izkoriščanje rudnega bogastva)
- 3.** Specifično keramiko
- 4.** Navezali trgovske stike z grškimi kolonijami, trgovali s Kartežani, Feničani, Grčijo, Malo Azijo.
- 5.** Proti koncu 6. stoletja pa jih začnejo izpodrivati Grki, Kelti, Galci in na koncu RIMLJANI, ki so v 4.st.pr.kr. premagali etruščane.
- 6.** pomembna vloga posrednika med grško in rimsko kulturo (abecedo, mestno kulturo: OBOK, sarkofage, vodovode, triumf)
- 7.** Razvili so svojo civilizacijo, ki je odločilno vplivala na rimsko !!!!

RIMSKO PRAVO

- najpomembnejši dosežek rimske civilizacije
- kraljevina: poglavarji družine, poglavar plemena odločajo o vsem; kralj urejal težave, ki so bile pomembne za državo, pomagal mu je senat;
- PRVI RIMSKI ZAPIS PRAVA _ zakonik dvanajstih plošč IZ LETA 450 pr.nš.št., temeljil na navadah prednikov (kazenski in zasebno pravo)
- Pravniki so utemeljevali: - oblast npr. očeta z idejo dobrega
 - živeti pošteno, nikogar žaliti, pustiti vsakomur svoje
- Razvoj prava temeljil na: - edikt magistartov
 - razlage juristov
 - Nato so cesarji vplivali na pravni razvoj (s pomočjo plebiscitov, izdajal edikte, rzsodbe – svoboda pri razlaganju)
 - V cesarski dobi vplivala stoična filozofija (rimsko pravo sprejme stoične moralne in svetovljanske ideje ter nauk o naravnem pravu)
 - 212 je Karakala iz vojaških in davčnih razlogov izdal ustavo s katero so dobili rimsko državljanstvo vsi svobodni prebivalci imperija
 - Rimsko pravo ščitilo sužnjelastniško ureditev rimske države
 - Teodizij II (začetek 5.st.) – Teodizijev zakonik (temeljil na moralnih načelih poznorimske družbe), vplival je na Justnijanov zakonik in preko tega na kasnejšo zakonodajo in zgodovino Z sveta.

RIMSKO DRŽAVLJANSTVO

- V začetku 1.st.pr.Kr. le malo imelo državljanstvo
- Po zavezniških vojnah od leta 90 - 88 pr.Kr. so dobili državljanstvo še Taliki, Galci
- Julij Cezar razširil državljanske pravice na nekatere sloje svobodnega prebivalca v provincah (galska, španska mesta)
- Rimski vojaki so imeli tudi pravice
- Avgust - bogati in ugledni dobili državljanstvo, revno ljudstvo s služenjem v vojski in po končanem služenju rimsko državljanstvo
- 212 vsi svobodni prebivalci cesarstva rimski državljani (pravno izenačenje vseh svobodnih prebivalcev rimskega imperija)

ARHITEKTURA IN INFRASTRUKTURA NASELIJ

Vpliv: Rimljani in Etruščani

- Kapitolska volkulja = simbol mesta Rim (kiparstvo - zmes E in G vpliva)
- Rimski kipi = toga in iztegnjena desnica, obrazi realistični
- Rimljani razvili individualni portret (doprsne kipe, herme, portrete glave)
- Kipi in reliefi z junaškimi dejanji ogromno !!
- Slikarstvo je realizem, realistično upodabljanje prizorov, krščanski motivi s krščanstvom, nastali zlasti v katakombah, kjer so se prvi kristjani zbirali
- Glasba vendar glasba bolj zabava kot umetnost, ni se povezovala s poezijo kot grška; poslušali kot samostojno ali ob spremljavi solističnega petja, lira in kitara, pomembnejši dogodki rog in tubo, imeli so tudi orkestre in pevske zборе
- Latinščina sprva jezik Latinov, vendar razširila na velike dele Evrope, S Afrike, Azijo = jezik znanosti
- Rimljani niso razvili lastne književnosti na začetku. Začetniki so bili po poreklu iz Velike Grčije - razvijali ep in komedijo (Plavt, Afer)
- Enij v Analih izoblikuje latinščino kot knjižni jezik. Kato Starejši napiše vsa svoja dela v latinščini.
- Pisca zelo pomembna: Cezar in Cicero, ki je bil mojster političnih govorov.

Pisci: - Virgil (najpomembnejši rimski pesnik (ep Eneida))

- Horacij (Satire)
- Ovidij (bajke, miti)
- Livij
- krščanski avtorji: Ambrozij, Avguštin, Hieronim

- Značilnosti rimskega gradbeništva in njegova uporabnost v vsakdanjem življenju:
 - v začetnem republikanskem obdobju Rimljani enonadstropne lesene hiše, središče hiše atrij, iz atrija hodili v spalnice

- bogastvo naraščalo gradnja hiš boljša, večnadstropne, atrij s stebri sprejemnica za goste, poleg spalnic še kopalnica, obednica, tla okrašena z mozaikom, stene sob poslikane; pri pojedinah bogati ležali, uporabljali pribor;
 - MESTO RIM: ulice vijugaste, polne hrupa, šele Avgust dal zgraditi lepši Rim (Avgustiov / Cezarjev forum, Venerino svetišče, Marsov tempelj)
 - Odtočni kanali: deževnica odtekala z ulic v bazene; avadukti – voda z gora prihajala v mesto; vodnjake, bogatejši so imeli v sobo vodo, uporabljali pipo;
 - Ceste: visoke pločnike, ob cestah kamnite klopi (skrbel cenzor v času republike, za ulice in javne stavbe edil, v obdobju cesarstva - cesar)
 - Menjalnice denarja so imeli, velika skladišča blaga, tržnice
 - Leta 64 požar, Neron hotel sezidati lepši Rim
- NOVOSTI RIMSKE ARHITEKTURE: STENA, LOK, KUPOLA
 - Novosti: obok in kupola, slavoloki in mostovi
 - Uporabljali: kamen, opeko, marmor, les, kot vezivo pa apno
 - Lok, ki so ga poznali že Grki so izpopolnili: uporabljali so ga pri okenskih in vratnih odprtinah, slavolokov, mostov, akvaduktov, amfiteatrov
 - Obokane stavbe (malta!!)
 - Pred gradnjo lokov so postavili lesene oblikovane oporne odre
 - Kupola uporabljena pri gradnji stavb namenjena množicam; Partenon – s kupolo v premeru 43, 30 m
- OSNOVE NASELBINSKE INFRASTRUKTURE
 - mreže cest (vojaški razlogi, razvoj prometa, trgovine)
 - Via Appia – prva in najstarejša vojaška cesta Rimljanov (Rim – Capuo, kasneje do Brindisija)
 - Vzdolž ceste grobnice pomembnejših Rimljanov
 - Via Flaminio (Rim – S obala Jadrana)
 - Vzdolž ceste miljni kamni (1,480 km), poštni postaje in gostišča
 - Vse glavne ceste načrtovane, najprej odmerili traso, izkopali obrobne jarke, cestne robnike postavili, cestna podlaga, tlak iz kamnitih plošč
 - Ceste gradili v ravni črti, cestni jezovi, mostovi
 - Širina ceste: 3,60 – 6,00 m
 - Ob vsaki pešpot
 - Delile so se na: vojaške, javne, stranske
 - Nadzorovali: lokalni uradniki, državni uradniki
 - Varna potovanja
 - Tabula Peutingeriana – cestni zemljevid imperija
 - Gradnja mostov: sprva leseni (koliščarski most – povezoval oba bregova Tibere)
 - 2.st.pr.Kr. kamniti mostovni nosilci, kasneje kamniti loki, v cesarskem obdobju šele v celoti kamniti mostovi

- Mostovi: - Via Flaminia Pont Du Gard, Puente Romano

- VODOVOD

Mostovom podobne zgradbe, po katerih dovajali vodo v mesta. Večji del vodovodnih kanalov pod zemljo, le tam kjer je bilo potrebno vodovod speljati preko dolin uporabili akvadukte.

Rim na začetku oskrbovali s pitno vodo iz cistern, vodnjakov. Eden največjih in najbolj ohranjenih akvaduktov: pont du gard (Nimes)

Pri gradnji mest: odtočne kanale, kloake, sisteme za shranjevanje vode, ceste, vodovode, mostove, podporni zidovi, obok;
Po osvojitvi nekega področja postavili vojaški tabor – KASTRA. Pravokotne oblike, iz katerega razvilo mesto, 4 mestna vrata, glavni ulici potekala od S proti J in Z proti V, forum središče mesta.

Forum – obdan s stebrišči, obdan z javnimi zgradbami, spomeniki, bazilika, tempelj posvečen: Jupitru, Junoni, Minervi

Svetišča zidana po etruščanskih vzorih (jupitrov tempelj) , nato grško-helenistični način gradnje). Svetišča velika, simetrična, masivna. Stebri okras zidovom.

Velik pomen pripisovali notranjščini.

Tempelj: bivališče za kultno podobo in sveti prostor namenjen duhovnikom.

- ZNANI SPOMENIKI RIMSKE ARHITEKTURE

- Pantenon: najpomembnejša s kupolo pokrita zgradba imperija; zgrajen v času cesarja Hadrijana (118- 128), debelina zidu je 6m, na vrhu velika 9metrska okrogla odprtina, skozi katero prehaja svetloba; višina in premer stavbe enaka; leta 608 Panteon spremenjen v krščansko cerkev
- Cirkusi: kot hipodromi namenjeni zabavi, podolgovate arene. Tekmovalna steza obdana s sedeži. Dirke z vozovi ali v jahanju.
- Amfiteatri: ovalna arena, sedeži, namenjeni gledalcem, obkrožali areno. Gladiatorske igre.
- KOLOSEJ, največji amfiteater (Vespazijan, Titus). Preko 80 vhodov, preko 50.000 ljudi.
- Akvadukt – veličastne kamnite zgradbe z loki in kanali na vrhu

- Mreža odtočnih kanalov namenjena higieni
- Dioklecijanove terme v Rimu in njegova palača v današnjem Splitu
- Bazilike: uporabljali za urade, sodišča, tržnice, poslovne prostore, podolgovate četverkotne stavbe dvoranskega tipa
- Slavoloki: veličastne zgradbe, z napisi, reliefi, Konstantinov slavolok

RIMSKA ZNANOST

- Plinij starejši (Historia Naturalis)
- Strabon (zemljevid rimskega imperija)

JULIJ CEZAR IN NJEGOVA REFORMA KOLEDARJA

- Lunin koledar 354 dni. Z reformo koledarja so s 1.januarjem lera 45 pr.n.št. uvedli sončno leto > 365 dni, vsako četrto leto dan več, 29. februar. Gaju Juliju Cezarju v čast mesen julij. Veljal do leta 1573 (1582), ko Gregorjan znova posodobil.

DOSEŽKI MEDICINE

- Sprva: vraže, uroki, orodja, zdravila
- Od Grkov prevzamejo vrste medicinskih pripomočkov.
- 293.pr.Kr prvo Asklepijevo svetišče v Rimu
- Obvezovali so rane, velik pomen higiena
- Bolnišnice
- Zdravniki lastne ordinacije
- Medicinske šole
- Celsus 8 knjig o obravnavanju medicine (Hipokratova načela)
- Plinij - Naravoslovje
- Galen 2.st. eden najslavnejših zdravnikov antike. Odkril pomen živcev, raziskal žile
- Farmakologija

RIMSKO ZGODOVINOPISJE

- Cezar opiše svoje vojne z Galci, Germani, Briti. Državlјanska vojna je knjiga.
- Salust opisal vojno z Jugurto, Katilinino zaroto
- Sula svoj življenjepis
- Livij napiše Zgodovino Rima (od ustanovitve do Avgustove dobe)
- Talcit v Analih, Zgodovini opiše zgodovino od Avgustove smrti do konca 1. stoletja.
- Plinij Starejši - poroča o življenju Germanov (Germania)

RIMSKA FILOZOFIJA

- Stoicizem, epikurejstvo.
- Najvidnejši filozof: Ciceron, v 1.st.pr.n.št
- Stoicizem: ideja o svetovljanstvu, naravno pravo (vsi ljudje med seboj bratje)
- Seneka: poudarjal idejo o svobodi človeka
- Rimski stoicizem: pozival da gospodarju pokorni
- Lukrecij zagovornik epikurejstva (živi tiho in skrito)

TEHNIKA IN TEHNOLOGIJA

- Ogrevanje hiš
- Mlini
- Svetilke na morju
- Stružnice
- Črpali vodo s pomočjo Arhimedovega vijaka
- Princip škripčevja
- Žerjavi
- Sesalne in tlačne črpalke
- Lončarski kolovrat
- Mehanično izstreljevanje puščic
- Poljedelstvo: žetveni stroj, vinsko stiskalnico, mline na vodo in veter (pomanjkanje sužnjev zato so se morali izpopolnjevati)

DRUGI POMEMBNI DOSEŽKI RIMSKE CIVILIZACIJE

- Pošta
- Terme – kopališča (zasebne ali javne), le svobodni prebivalci, zdrav duh v zdravem telesu. Karakalove terme!!
- Fiskalna – davčna politika in pobiranje davkov (neposredni davki: zemljiški davek, dohodki iz državnih manufaktur, iz carin; izredni davki: rekvizicije, javna dela, zaplembe)
- Tribut ali vojni davek
- 167 pr.n.št. oproščeni plačevanja davkov zaradi provinc
- Avgust : ljudsko štetje, zemljiške knjige, redna davka: zemljiški in davek na glavo
- Posredni davki: carine, taksa za vzdrževanje cest
- Neenakomerna porazdelitev davčnih bremen
- Birokracija: uprava v državi
- Mesta so središča uprave, odpravil davčni zakup (Avgust) - proti izkoriščanju provinc;
- Delitev provinc: - Senatorske: stare province, v njih mir in red, romanizacija
 - Cesarske: potrebno še pomiriti
- Zabava: Kolosej, gledališče, Circus maximus

STENKO SLIKARSTVO, OBLIKOVANJE KRAJINE

- Etruščani poznali prave freske: slikanje na svež in suh omet
- Mozaična umetnost: krasili in prekrivali tla, stene
- Mojstri za obdelavo in krasitev poldragih kamnov

RELIGIJA

- Religija politeistična
- V 1.stoletju iz judovske - krščanstvo
- Konstantin z Milanskim ediktom leta 313 enakopravnost krščanstva z drugimi religijami. Teodizij razglasi krščanstvo za državno religijo.
- Bazilike spremenijo v cerkve.